



**Gezamenlijke werkagenda voor kwaliteit en professionalisering van het intern toezicht in het voortgezet onderwijs 2020-2021**

# Inleiding

Het intern toezicht vervult een belangrijke functie binnen het Nederlandse onderwijsstelsel, als onderdeel van het systeem van *checks and balances* van de schoolorganisatie. Daarbij heeft het vier rollen: de rol van toezichthouder, de rol van adviseur, de rol van netwerker en de rol van werkgever van het onderwijsbestuur. Sinds de inwerkingtreding in 2010 van de Wet Goed Onderwijs, Goed Bestuur, waarin een scheiding tussen bestuur en intern toezicht binnen het onderwijs wordt voorgeschreven, heeft het intern toezicht in het voortgezet onderwijs zich sterk ontwikkeld. Verschillende organisaties ontplooiën activiteiten om de kwaliteit en professionalisering van zowel het intern toezicht als van schoolbesturen in het voortgezet onderwijs te bevorderen. Met deze gezamenlijke werkgenda bundelen we de krachten, gaan we versnippering tegen en verkennen we nieuwe mogelijkheden om het intern toezicht in het voortgezet onderwijs verder te versterken.

## Een gezamenlijke werkgenda

De gezamenlijke werkgenda is opgesteld door de vereniging van toezichthouders voor onderwijs en kinderopvang (VTOI-NVTK), de VO-raad, de Onderwijsbestuurdersvereniging, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en de Inspectie van het Onderwijs (Inspectie). Met deze agenda maken de organisaties afspraken over het bevorderen van de kwaliteit en professionalisering van het intern toezicht in het voortgezet onderwijs, in lijn met het verenigingsconvenant van de VTOI-NVTK en de Code Goed Onderwijsbestuur VO. De agenda loopt van januari 2020 tot en met december 2021. Er zijn tien acties geïdentificeerd die in deze periode worden uitgevoerd.

In eerste instantie richt deze werkgenda zich op de sector voortgezet onderwijs. Het streven is om tijdens de looptijd van de werkgenda te onderzoeken in hoeverre ook het basisonderwijs en het speciaal onderwijs kunnen aanhaken, om ook daar de kwaliteit van het intern toezicht te versterken.

## Rollen en verantwoordelijkheden

Door zich te committeren aan deze gezamenlijke werkgenda dragen de genoemde organisaties vanuit hun eigen rollen en verantwoordelijkheden bij aan het stimuleren van kwaliteit en professionalisering van het intern toezicht in het voortgezet onderwijs. De VTOI-NVTK is, gesteund door OCW, initiator van de werkgenda. Ook zal de VTOI-NVTK de coördinatie en het grootste deel van de uitvoering van de werkgenda op zich nemen. De kwaliteitscommissie, die de VTOI-NVTK heeft ingericht om te onderzoeken hoe afspraken uit het verenigingsconvenant kunnen worden geconcretiseerd en gemonitord, zal hier een grote rol in spelen. Waar nodig ondersteunen de VO-raad en de Onderwijsbestuurdersvereniging de VTOI-NVTK hierbij. De VO-raad en de Onderwijsbestuurdersvereniging delen relevante kennis en ervaring. De Inspectie fungeert als kritische gesprekspartner en zal, indien nodig, toelichting geven over de wettelijke vereisten aan het intern toezicht. OCW vervult een faciliterende en aanjagende rol.

# Acties

De ondertekenaars van deze werkagenda willen eraan bijdragen dat intern toezichthouders in het voortgezet onderwijs hun werk professioneel kunnen uitvoeren vanuit een maatschappelijke verantwoordelijkheid en zo kunnen bijdragen aan goed onderwijs. Daarom zijn er tien acties geformuleerd die de ondertekenaars tussen januari 2020 en december 2021 uitvoeren. De acties zijn instrumenteel geformuleerd om zo de voortgang van de werkagenda te kunnen volgen. Tegelijkertijd zijn de ondertekenaars ervan doordrongen dat juist ook lastig te vangen cultuuraspecten maken of er sprake is van succesvol intern toezicht. Daarbij horen onder andere de balans tussen het dienen van het publieke belang enerzijds en de onderwijsinstelling anderzijds, het samenspel met het bestuur, rolopvatting, rolvastheid en de verhouding tot de medezeggenschapsraad en andere stakeholders. Deze cultuuraspecten van intern toezicht lopen als een rode draad door alle acties heen en krijgen een belangrijke plaats in de nadere invulling en uitvoering van de volgende tien acties:



## Bekendheid en naleving wettelijke vereisten, Verenigingsconvenant VTOI-NVTK en Code Goed Onderwijsbestuur VO

In de wet worden eisen gesteld aan de inrichting, de taken, de onafhankelijkheid en het deugdelijk functioneren van het intern toezicht. In het verenigingsconvenant van de VTOI-NVTK en in de Code Goed Onderwijsbestuur VO zijn afspraken opgenomen over het intern toezicht en worden er duidelijke verwachtingen uitgesproken over het functioneren ervan. De ondertekenaars van deze werkagenda willen dat alle intern toezichthouders in het voortgezet onderwijs bekend zijn met deze afspraken en er ook naar handelen. De Inspectie zet zich in om de wettelijke vereisten voor het intern toezicht te verduidelijken en aandacht te geven in het reguliere toezicht. Zij werkt aan voorlichting hierover, bijvoorbeeld in de vorm van een brochure. De VO-raad stelt in samenwerking met de VTOI-NVTK een commissie in die de toepassing van de Code Goed Onderwijsbestuur gaat stimuleren. De eerder genoemde kwaliteitscommissie van de VTOI-NVTK onderzoekt hoe de afspraken uit het verenigingsconvenant kunnen worden geconcretiseerd en gemonitord.



## Startcursus intern toezichthouders

Als intern toezichthouder in het voortgezet onderwijs heeft men een belangrijke taak. Het intern toezicht draagt bij aan goed bestuur en daarmee aan de kwaliteit van onderwijs. Het is van belang dat startende intern toezichthouders zich bewust zijn van hun rollen en verantwoordelijkheden en kennis hebben van de ontwikkelingen in het onderwijs. Daarom is het streefbeeld dat alle startende intern toezichthouders een startcursus volgen bij een van de vele aanbieders van deze cursussen. Het samenspel met het bestuur, rolopvatting en rolvastheid zijn succesfactoren voor goed intern toezicht die volgens de ondertekenaars aan bod zouden moeten komen in deze cursussen. De VTOI-NVTK onderzoekt of de eis aan startende intern toezichthouders om een startcursus te volgen opgenomen kan worden in de volgende versie van het verenigingsconvenant.



### Kwaliteitsonderhoud zittende intern toezichthouders

Het intern toezicht is verantwoordelijk voor zijn eigen doorontwikkeling. Zittende leden blijven permanent werken aan hun kennis en vaardigheden. Het ministerie van OCW laat een onderzoek uitvoeren naar manieren om dit bekwaamheidsonderhoud van intern toezichthouders te borgen. Hiervoor worden ook goede voorbeelden uit andere sectoren onderzocht op de toepasbaarheid op het onderwijs, zoals het PE-puntensysteem voor toezichthouders van woningbouwcoöperaties. De eerdergenoemde kwaliteitscommissie van de VTOI-NVTK zal de uitkomsten van dit onderzoek gebruiken om tot een voorstel te komen om de professionalisering van het intern toezicht voorbij de vrijblijvendheid te tillen.



### Startcursus voorzitters intern toezicht

De ondertekenaars van deze gezamenlijke werkgenda zien een belangrijke rol voor de voorzitters van het intern toezicht. Zij hebben vaak een voorbeeldfunctie voor andere leden, bijvoorbeeld als het gaat om professionaliseringsactiviteiten. Om de voorzitters goed voor te bereiden op hun rol is het streefbeeld dat alle startende voorzitters van raden van toezicht een cursus volgen bij een van de vele aanbieders van deze cursussen. De VTOI-NVTK onderzoekt of deze eis aan voorzitters opgenomen kan worden in de volgende versie van het verenigingsconvenant.



### Zelfevaluatie

Het intern toezicht moet kritisch zijn en blijven op het eigen functioneren. Zoals beschreven in de Code Goed Onderwijsbestuur VO evalueert het intern toezicht periodiek het eigen functioneren als collectief en van de individuele leden. In het verenigingsconvenant van de VTOI-NVTK is afgesproken dat het intern toezicht verslag doet van deze zelfevaluatie in het jaarverslag. In de praktijk blijkt dat deze zelfevaluatie niet altijd grondig wordt uitgevoerd en dat de verantwoording hierover beter kan. Om dit te faciliteren ontwikkelt de VTOI-NVTK een verbeterd instrument van zelfevaluatie (*self assessment*) en een aangepaste werkwijze om de uitkomsten te borgen en de resultaten te verantwoorden. De VTOI-NVTK zal haar leden actief stimuleren om de verbeterde zelfevaluatie uit te voeren, op te volgen en te publiceren in het jaarverslag. Daarnaast geven VTOI-NVTK en VO-raad gezamenlijk een handreiking uit met handvatten voor besturen en intern toezichthouders om hun samenspel te evalueren en waar nodig verder te verbeteren.



### Collegiale visitatie

Intern toezichthouders binnen het onderwijs kunnen veel van elkaars ervaring en deskundigheid leren. Een manier om van elkaar te leren is via collegiale visitatie. Schoolbesturen zetten dit instrument al minimaal één keer per vier jaar in om het leren en verbeteren een impuls te geven. Onder intern toezichthouders gebeurt dit niet, terwijl er wel behoefte aan lijkt te zijn. VTOI-NVTK wil intern toezichthouders die behoefte hebben aan collegiale visitatie hierin faciliteren, en werkt daarom aan een pilot om te experimenteren met dit instrument. Doel is om het instrument zo te ontwerpen dat het aansluit op de vraag van de toezichthouder, rekening houdend met praktische haalbaarheid voor kleinere instellingen. Hierbij wordt voortgebouwd op de ervaring die de VO-raad en haar leden hebben opgedaan met collegiale visitatie.



### Werkgeversrol

Een belangrijke verantwoordelijkheid van het intern toezicht is het werkgeverschap van het onderwijsbestuur. Zo maakt de renumerationcommissie van het intern toezicht afspraken over de bezoldiging van het bestuur en ziet deze daarbij toe op de naleving van de Wet Normering Topinkomens (WNT). Echter, aangezien het intern toezicht en het bestuur samen vormgeven aan de kwaliteit in de maatschappelijke context van de organisatie, vraagt dit volgens de ondertekenaars om een bredere benadering van de werkgeversrol dan alleen het vaststellen van de arbeidsvoorwaarden. Daarom zullen de VTOI-NVTK vanuit haar rol als werkgeverspartij en de Onderwijsbestuurdersvereniging vanuit haar rol als werknemersorganisatie nog dit jaar starten met de voorbereidingen voor een nieuwe moderne cao voor bestuurders in het vo. Hierin komt aandacht voor de inzet van strategisch HRM-instrumenten voor de duurzame inzetbaarheid en vitaliteit van de bestuurder(s). Daarnaast willen de ondertekenaars *good practices* ten aanzien van de invulling van de werkgeversrol van het intern toezicht, ook in relatie tot de andere rollen van het intern toezicht, verzamelen en delen.



### Informatiepositie intern toezicht

Het intern toezicht moet goed geïnformeerd zijn. Dat is nodig om de afwegingen van het bestuur bij besluiten goed te kunnen plaatsen, te waarderen en eventueel tegenwicht te bieden. Daarbij is het vanzelfsprekend dat het intern toezicht voldoende informatie van het bestuur ontvangt, maar vanuit zijn onafhankelijke rol kan het intern toezicht ook zelf informatie ophalen. Er zijn steeds meer lokale, sectorale en nationale data beschikbaar die hiervoor bruikbaar kan zijn. De ondertekenaars willen gezamenlijk in kaart brengen wat de informatiebehoefte van intern toezichthouders is en hoe de bestaande data in aansluiting op deze behoefte beter en verrijkt toegankelijk gemaakt kan worden. Het doel is om de informatiepositie van het intern toezicht te versterken en zo bij te dragen aan een ambitieus klimaat in de schoolorganisatie waarin het gebruik van contextrijke data om te sturen en te leren vanzelfsprekend is.



### Diversiteit

De ondertekenaars van deze gezamenlijke werkagenda vinden het belangrijk dat het intern toezicht bij de samenstelling rekening houdt met voldoende diversiteit in kennis en vaardigheden, leeftijd, sekse, levensbeschouwing en (migratie)achtergrond. Het belang hiervan is ook opgenomen in het verenigingsconvenant van de VTOI-NVTK en de Code Goed Onderwijsbestuur VO. In de praktijk blijkt echter dat veel intern toezichthoudende organen nog een slag te maken hebben als het gaat om diversiteit. Daarom zullen de ondertekenaars de komende periode zoeken naar mogelijkheden om diversiteit te bevorderen.



### Samen goed bestuur

Intern toezicht is een onderdeel van het systeem van *checks and balances* van de schoolorganisatie dat samen met het onderwijsbestuur zorgt voor goed bestuur. Het is belangrijk dat het geheel van *checks and balances* goed functioneert en op elkaar ingespeeld is. Vanuit haar stelselverantwoordelijkheid zal het ministerie van OCW periodiek een *governancetafel* organiseren om het gesprek tussen alle partijen die onderdeel zijn van de *checks and balances* te stimuleren. Hierbij zullen alle organisaties die de verschillende onderdelen van goed bestuur vertegenwoordigen worden uitgenodigd, en wordt er gesproken over actuele ontwikkelingen en vraagstukken. Zo houden we elkaar scherp en benadrukken we het feit dat we alleen samen kunnen zorgen voor goed bestuur in het onderwijs.

### Monitoring

De ondertekenaars monitoren de voortgang van de gezamenlijke werkagenda en overleggen tweemaandelijks over de uitvoering van de acties. De VTOI-NVTK organiseert deze overleggen. Bij de start van de werkagenda (begin 2020) en wanneer de werkagenda afloopt (eind 2021) wordt er een onderzoek uitgevoerd. Het ministerie van OCW informeert de Tweede Kamer over de voortgang en de resultaten van de gezamenlijke werkagenda.

29 januari 2020

**De Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media**

---

*Arie Slob*

**De voorzitter van de Onderwijsbestuurdersvereniging**

---

*Marc Mittelmeijer*

**De voorzitter van de VTOI-NVTK**

---

*Corrie Noom*

**De Inspecteur-generaal van het Onderwijs**

---

*Monique Vogelzang*

**De voorzitter van de VO-raad**

---

*Paul Rosenmüller*